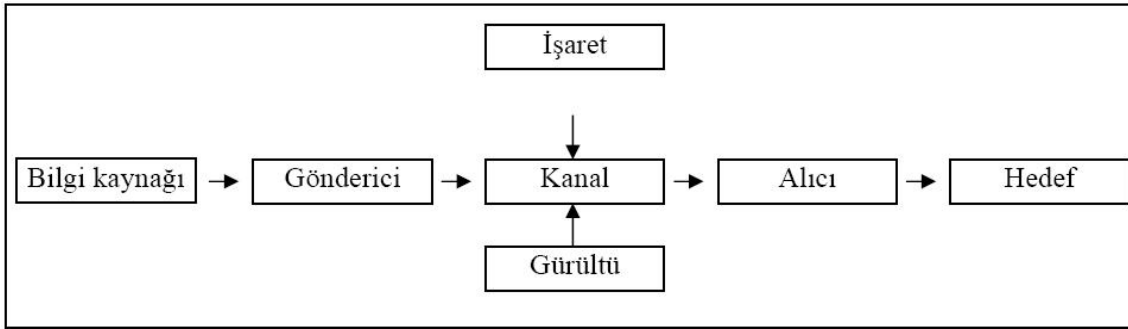

3. Etkileşim Kavramı

Etkileşim kavramı iletişim kavramıyla yakından ilişkilidir. Etkileşimli olma durumunu ifade eden 'Interactivity' kavramı, iletişim konusunda referans olarak kabul edilen birçok kitapta göz ardı edilen bir kavramdır.

Bir başka tanımla etkileşim, kişiler arası faaliyeti açıklamak için kullanılan bir kavramdır. Bu faaliyetin genellikle bir etki doğurması beklenir. Yeni iletişim ortamında (yeni medyada) etkileşim kavramının egemen olduğu tanım, kullanıcının, ortamın içeriğini değiştirebilme özelliğine sahip olması durumu şeklindedir. Böylece geleneksel ortamdaki izleyici, aktif bir rol üstlenerek kullanıcı haline dönüşür. (Lister, Dovey, Giddings, Grant, Kelly, 2003: 20 - 21) Bir başka tanımda ise; etkileşim, en az iki nesne arasındaki iletişim vasıtasıyla, nesnelerin birbirlerini davranışsal ya da biçimsel olarak değişikliğe uğratmasıdır.

Etkileşimin olduğu ortamlarda özgürlük hissinin varlığı ortaya çıkmaktadır. Kullanıcı, edilgen bir izleyici olmaktan çıkıp, içeriği yönetmeye başladığı andan itibaren, seçim özgürlüğüne sahip olduğunu da düşünmeye başlar. Oysa ortamın ve ortam araçlarının hizmet ettiği genel iletişimi bir bütün olarak algılayabilmek için kaynağında varlığı gerekmektedir.

Şekil 3-1 Shannon ve Weaver'in İletişim Modeli

Shannon ve Weaver'in iletişim modelinde kaynak ve alıcı arasındaki iletişime ek olarak alıcıdan kaynağa doğru bir geri bildirim mevcuttur. Geri bildirim, kaynağı, alıcıya iletiyi gönderdikten sonra alıcının kaynağa geri gönderdiği ileti şeklinde açıklanabilir. Ancak etkileşim, geri bildirimden farklıdır. Alıcı, kaynağın tasarladığı iletinin tamamını almadan duruma müdahale edebilme seçeneğine sahiptir.

Böylece kaynak da etkileşim doğrultusunda asıl iletiyi değiştirmeye yönelmektedir. Bu durumda kaynak, alıcıya istediği etkiyi doğrudan yansıtamamakta, aksine alıcı kendi istekleri doğrultusunda kaynağı manipüle edebilmektedir. Jensen (1999), bilgi trafiğine ilişkin iki niteliğe cevap arayan Bordewijk ve Kaam'ın Dört İletişim Durumu Matrisini kullanarak etkileşim kavramını açıklamaya çalışmıştır. Matriste cevabı aranan niteliklerden ilki, bilgiyi kimin sağladığı ve bilginin sahibinin kim olduğudur. İkincisi ise, zamanlama ve içerik açısından bilginin dağıtımını kimin kontrol ettiğidir. Jensen bu iki niteliğe bağlı olarak dört farklı iletişim durumu tanımlamıştır.

- Eğer bilgi sağlayıcısı bir merkez ise ve bilginin dağıtımını da bu merkez kontrol ediyorsa, iletim tipinde bir iletişim vardır. İletim tipinde, tek yönlü bir iletişim modeli vardır ve kullanıcıların tek vazifesi bilgiyi almaktır. Televizyon ve radyo kanallarında geleneksel anlayışla yapılan yayınlar buna örnektir.

- Eğer bilginin sahibi kullanıcılar ise ve bilginin dağıtımını da kullanıcılar kontrol ediyorsa, sohbet tipinde bir iletişim vardır. Sohbet tipinde çift yönlü bir iletişim modeli vardır. Kullanıcılar hem mesajları üreten hem de mesajların dağıtımını kontrol eden konumundadır. Buna örnek olarak, IRC, mail grupları ve e-postadır.

- Eğer bilgi sağlayıcısı bir merkez ise, ama hangi bilgilerin ne zaman dağıtılacağına

kullanıcılar karar veriyorsa, konsültasyon tipinde bir iletişim vardır. Kullanıcılar, bilgiyi sağlayan merkeze belirli bir bilginin kendilerine iletilmesi için istekte bulunabilmektedir. Kullanıcılar muhtemel seçenekler arasından seçim yapma özgürlüğüne sahiptir. Buna örnek olarak, WWW ve FTP gibi hizmetlerdir.

- Son olarak, bilginin sağlayıcısı kullanıcılar ise, ama bilginin işlenmesi ve kontrolü bir merkezin denetimi altındaysa, kayıt tipinde bir iletişim vardır. Bu modelde, bilgi sağlayıcısı kullanıcılardan topladığı bilgileri işlemekte, kaydetmekte ve bu bilgilerin dağıtımını kontrol etmektedir. Kullanıcı makalelerinin veya resimlerinin yayımlandığı web siteleri buna örnek olarak gösterilebilir.

Bu dört iletişim durumu içerisinde, sadece iletim tipinde tek yönlü iletişim modeli kullanılmaktadır. Tek yönlü iletişim, iletişim ve medya araştırmalarında detaylı olarak incelenmiş bir modeldir. Sohbet tipindeki iletişim ise, iletişim araştırmalarında kişiler arası iletişim başlığı altında incelenmektedir.

Jensen'e göre, konsültasyon ve kayıt tipindeki iletişim durumları medya araştırmacıları tarafından göz ardı edilmiş modellerdir. Yeni medya kavramının ortaya çıkışıyla beraber, iletim tipinden diğer üç iletişim tipine doğru geçiş başlamıştır. Yeni medyanın iletişim ortamını tek yönlü iletişim modelleriyle açıklamak mümkün değildir. Sohbet, konsültasyon ve kayıt tipindeki modeller, etkileşimli durumları ifade etmektedir.

	Bilgiyi sağlayıcı: merkez	Bilgi sağlayıcı: kullanıcılar
Bilgi dağıtımı bir merkez tarafından kontrol ediliyor	1) İletim	4) Kayıt
Bilgi dağıtımı kullanıcılar tarafından kontrol ediliyor	3) Konsültasyon	2) Sohbet

Şekil - Bordewijk ve Kaam'ın Dört İletişim Durumu Matrisi

(Jensen (1999)'dan uyarlanmıştır)

İletişim ve etkileşim arasındaki fark, etkileşim olmaksızın iletişimin olabilmesidir. Televizyon seyretmek veya radyo dinlemek buna örnektir. Ama iletişim olmaksızın etkileşimin olması mümkün değildir. Bazı araştırmacılar etkileşim kavramını İnsan Bilgisayar Etkileşimi kavramıyla ilişkilendirmektedir. Etkileşim, etkileşimli ortamlar veya etkileşimli medya gibi tanımları beraberinde getirmektedir. Etkileşimli Medya veya Yeni Medya, alıcının verici durumuna geçerek, mesajın içeriğini ve süresini belirleyebileceği bir iletişim modeline sahiptir ve içeriğin kişiselleştirilmesini hedeflemektedir.

İletişim boyutunda etkileşim kavramının incelenmesinin ardından, sanal gerçeklikte etkileşim kavramını incelemek gerekmektedir. Sanal gerçeklikte etkileşim, kullanıcının sanal ortamda hareket edebilmesi ve sanal ortamdaki nesneleri kullanabilmesi kavramlarıyla açıklanmaktadır. Kullanıcı sanal ortamda dolaşp nesneleri hareket ettirebiliyorsa ortam etkileşimlidir.

Bu tanım, çok kullanıcıli sanal ortamları ve yapay zeka ürünü sanal kişilikleri açıklamakta yetersiz kaldığı için, zamanla yerini etki-tepki yaklaşımına bırakmıştır (Straaten, 2000). Sanal ortamdaki nesneler veya sanal kişiler, kullanıcının eylemlerine cevap verebilmeli ve kullanıcıyla iletişim kurabilmelidir.

Kaynaklar

1. Dilmen, Nemci Emel. Öğüt, Sertaç. “Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşim’e İletişimsel Bilişim Yaklaşımı” makalesi. -Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşim Uluslararası Konferansı / 1-3 Kasım 2006
2. <http://www.bahakurt.com/?s=Iletisim-Modelleri-ve-Etkilesim> internet adresi
3. Bostan, Barbaros. “Sanal Gerçeklikte Etkileşim” Doktora tezi- İstanbul,2007
4. LISTER, M., DOVEY, J., GIDDINGS, S., GRANT,I., KELLY, K., (2003),
New Media:A Critical Introduction, Routledge, London
5. Straaten, P. V. D. (2000). Interaction Affecting the Sense of Presence in Virtual Reality. Research Task Final Report, Delft University of Technology, Faculty of Information Technology and Systems, 2-2.
6. Jensen, J. F. (1999). Interactivity: Tracking a New Concept in Media and Communication Studies. Computer Media and Communication: A Reader. Oxford University Press.